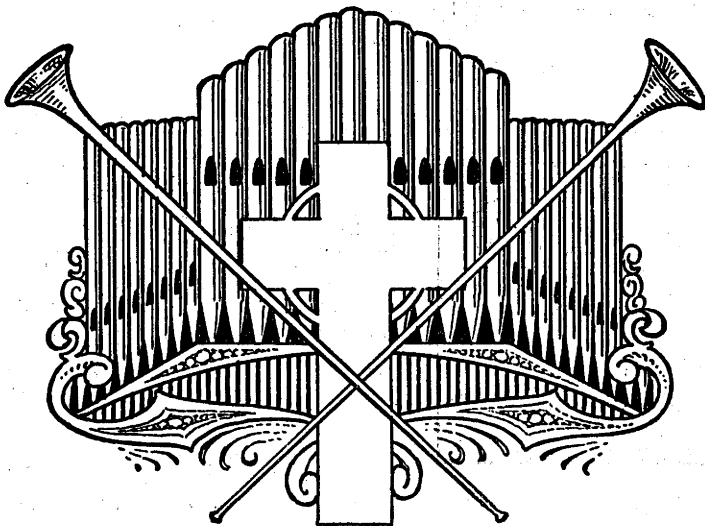

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
OCH
SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- OCH KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN *BENGT CNATTINGIUS*, LINKÖPING, PROFESSORN *OTTO OLSSON*, STOCKHOLM, KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. *KNUT PETERS*, SÖNDRUM, HALMSTAD, OCH MUSIKDIREKTÖREN *SVANTE SJÖBERG*, KARLSKRONA

UTGIVEN AV DOMKYRKOVICEPASTOR *ARTHUR ADELL*, LUND

15 Sept.

SJÄTTE ÅRGÅNGEN

1931

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

UPPSATSER.

	Sid.
Nattvardsförmaning ur then Swenska Messan	1
Till Nathan Söderbloms minne	97
A. Adell: Den gregorianska sången	17
— " — Svenskt Psalterium	99
— " — Den dagliga andakten	161
— " — Kyrkokalender	164, 175, 192
F. M. Allard: Kyrkosångsdagar i Oslo	187
B. Brilioth: O. Petris Svenska Mässa	49
B. Cnattingius: Kyrklig konst	45
— " — Samlingsverket Sveriges kyrkor	117
— " — Bysantinsk konst i Paris	138
— " — Kyrkokonstens ursprung	145
S. Estborn: Den svenska evangeliebokens andra kollektserie	107
M. Fornander: Engelbrektskörens Finlandsresa	92
J. Foss: Kirkemusik og organistuddannelse i Danmark	5
Första allmänna svenska kyrkomusikfesten i Finland	120
E. Liedgren: G. T. Lundblad	55
— " — Hymnologi	70
G. Lundborg: Är stråkinstrumentens renässans förestående?	2
C.-A. Moberg: Palestrina och palestrinastil	129
— " — P. Wagner	177
H. Mörtensson: En klassisk orgeltyp	114
G. Olsson Nordberg: Sparsamhet med verkningsmedlen	75
Orgelläktaren	65
K. Peters: Hymnologi	73
— " — Lektionstonerna enligt svensk 1500-talstradition	88
— " — Tidegärdsgudtjänsternas restaurering	19
E. Rodhe: Ord och sakrament	81
C. E. Rosenquist: Dietrich Buxtehude och hans verk	149
— " — Nordisk-tysk orgelvecka i Lübeck	171
D. Rudin: Dirigeringskonst	180
I Sahlin: Bachs största verk	165
G. Schedin: Orgelverken i St. Marienkirke i Lübeck	36
J. Silbermann: Resa i Tyskland och Österrike 1931	132
G. Svennung: Stråkinstrumentens renässans	41
I. Wallerius: Vår koralfråga	56, 66
— " — Prästens kyrkoskick	168
— " — Minnen från Pehr Eklund	185
P. Vretblad: Svensk orgelmusik i Balticum	169
W. Åhlén: Orgelfrågor	43
— " — Nederländsk orgelmusik	33

RECENSIONER.

A. LITTERATUR

	Sid.		Sid.
B. Ebel: Das älteste allemannische Hymnar	125	K. G. Fellerer: Der Palestrinastil und seine Bedeutung	129
E. Eidem: Vår frälsnings evangelium	173	K. G. Fellerer: Palestrina	129
K. Elis: Neue Orgeldispositionen	79	Jahrbuch für Liturgiewissenschaft	47
K. G. Fellerer: Orgel und Orgelmusik	141	H. Klotz: Über die Orgelkunst der Gotik	123
		M. Luther: Vorlesungen über d.	

	Sid.		Sid.
Hebräerbrief	47	<i>K. Skredsvik</i> : Den heliga mässan i Sverige	28
<i>Chr. Mahrenholz</i> : Die neue Orgel in St. Marienkirche Göttingen	142	<i>S. Städener</i> : Sju dagars andakt ..	47
<i>C. Nohrborg</i> : Luthersk psalmskatt	73	<i>O. E. Thuner</i> : Dansk Salmleksikon	70
<i>J. Roosval</i> : Romersk konst	79	<i>E. Wrangel</i> : Korstolarna i Lunds Domkyrka	60
<i>Th. Schrems</i> : Geschichte des greg. Gesanges in den prot. Gottesdiensten	125		

B. MUSIKALIER

	Sid.		Sid.
<i>E. Axén</i> : Påsknatt	127	<i>J. Morén</i> : 12 nya motetter	126
<i>J. S. Bach</i> : Tre motetter	143	<i>N. O. Ruusted</i> : Tre psalmer	77
<i>L. Bergh</i> : 24 Koralforspil	124	— ” — 14 orgelkoraler	30
<i>S. Carlsson</i> : Kyrkokantat	77	<i>J. H. Roman</i> : Sinfonia di chiesa	174
<i>Homburger o. Wöldike</i> : Orgelmusik för gudstjenestebrug	124	<i>J. Rosenmüller</i> : Acht Begräbnisgesänge	77
<i>H. Isaac</i> : Missa carminum	77	<i>H. Schütz</i> : Passionsoratorium ..	48
<i>O. Koppang</i> : Ved Orglet	142	<i>P. Vretblad</i> : Koralfantasi	78
Körsången	48,	Hymner och motetter	30, 77, 159
<i>H. Lindquist</i> : 30 preludier	159	Solosånger	159

MEDDELANDEN:

	Sid.		Sid.
Om Kyrkosångens Vänner 61, 64,	80, 127	Från Norge	64, 80, 178
Sveriges allmänna Organist- och Kantorsförening ..	16, 31, 143, 174	Från Finland	16, 64, 95, 120, 174
Sveriges Kyrkosångsförbund	32, 96, 128, 143	Från Tyskland	64, 80, 96
		Lägre Organistexamen	95, 140
		Nya Orglar	95, 160
		Val	63, 80, 127, 143, 160

BILAGOR:

	Häfte		Häfte
<i>Evangelisk Tidsgärd</i> : Completorium på lördag	4	<i>Evangelisk Tidsgärd</i> : Böner för den dagliga andakten	11

Tidskrift för Kyrkomusik och

Svenskt Gudstjänstliv

Redaktionens adress:
Bredgatan 14, Lund. Tel. 658.
Postgiro 31495.

Expeditionens adress: Svenska Kyrkans
Diakonistyrelsens Bokförlag, Stockholm 7.
Tel. Norr 324 05.
Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer
den 15 i varje månad. För juli—augusti-
numren dubbelnummer den 1 augusti.

Prenumerationspris: å posten, i bok-
handeln eller direkt från förlaget: kr.
4: 50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bl. a.: Do-
cent C. A. Moberg, Uppsala: Palestrina
och Palestrinastil. — "Justus Silber-
mann": Brev om en resa i Tyskland och
Österrike. — Intendent B. Cnattingius,
Linköping: Bysantinsk konst i Paris. —
Lägre organistexamen. — Recensioner.
— Meddelanden.

Lediga tjänster, se omslaget sid. III.

ORGELFABRIKEN GEBRÜDER RIEGER

Orgelvirtuosen Bruckner vid sin
Rieger-Organ.

JÄGERNDORF, TJECKOSLOVAKIET,
bygger världsberömda kyrkorglar.

Under firmans 58-åriga verksamhetstid ha
inalles 2.550 orgelverk byggts och monterats i
alla världens kulturländer, bl. a. de stora org-
larna i Wien Konzerthaus, Wien Musikverein,
Wien Stefansdom, Salzburg Mozarteum, Karls-
bad Grand Hotel Pupp, Paris Hotel Majestic etc.

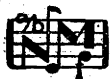
Till Sverige ha hittills levererats följande
orglar, vilka av landets främsta auktoriteter
på området erhållit de bästa vitsord med av-
seende på material, utförande, klangskönhet
och prisbillighet: Mora, Ilso, Gnarp, Bor-
länge, Vittaryd, Skattungbyn, Evertsberg,
Hassela, Kungsör, Forsa, Tämrö, Hammarö,
Rödön, Karlstad, Gråsmark, Vagnhärads
och Vamlingbo m. fl.

För Domkyrkan i Wiborg en orgel med 76
stämmor, 4 manualer, pedal, 8 fria kombina-
tioner och elektrisk pneumatisk regering.

DISPOSITIONS- OCH KOSTNADSFÖRSLAG GRATIS OCH UTAN FÖRBINDELSE.

John Morén: TOLV NYA MOTETTER

1. Så biden tåligt. 2:a sönd. i Advent.
2. Herre, till Dig upplyfter jag min själ. Nyårsbön.
3. Huru ljuvliga äro icke Dina boningar. 1:a sönd. e. Trettondagen.
4. Sannerlig, han bar vår krankhet. Långfredagen.
5. Jag är vägen, sanningen och livet. 3:e sönd. e. Påsk.
6. Kommen till mig. 14:e sönd. e. Trefaldighet.
7. O. Herre Gud, var mild och god. 16:e sönd. e. Trefaldighet. 24:e sönd. e. Trefaldighet. Mikaelidagen. Vid begravning.
8. Detta är Guds vilja. 24:e sönd. e. Trefaldighet.
9. Så älskade Gud världen. Annandag Pingst.
10. Ve världen för förförelers skull. Mikaelidagen.
11. Land, hör Herrens ord. Botdagen.
12. Herre, hör min röst. Botdagen.

N:r 5 och 12 pris 20 öre pr st. Övriga 25 öre pr st.
Recenserade i denna tidskrifts föregående nummer.

NORDISKA MUSIKFÖRLAGET - STOCKHOLM
35 Regeringsgatan 35.

Palestrina och Palestrinastil.

Det är framför allt två arbeten, berörande Palestrinakonsten, som förtjäna nämnas, då man söker frammana den bild av denna musik, som nyare vetenskaplig forskning vunnit: Knud Jeppesens Palestrinastil med särskild hänsyn till dissonansbehandlingen,¹⁾ och K. G. Fellerers avhandling, Der Palestrinastil und seine Bedeutung in der vokalen Kirchenmusik des achtzehnten Jahrhunderts,²⁾ och båda verken intaga en rangplats i 1900-talets forskning rörande den polyfona musiken överhuvud. Till dem sluter sig ett för populärare bruk skrivet arbete av Fellerer, Palestrina, 1930,³⁾ som på 40 sidor ger en sammanträngd bild av mästarens liv och ägnar huvuddelen av boken, 130 sidor, åt en stilkritisk framställning av tonsättarens livsverk.

Vad är Palestrinastil? Svaret har i lapidar korthet formats av den store musikteoretikern och musikhistorikern Riehmman i hans många handböcker och lexika: Palestrinastilen betyder slutmålet i en vokaliseringsprocess, som började med Ockenheims generation (vid sekelskiftet 1500); instrumentalismerna i den föregående vokala polyfonien utmönstras och den harmoniska klarheten eftersträvas med större målmedvetenhet. — Men fråsett det stora problemet, om verkliga mycket av 1400-talets vokalmusik egentligen varit avsett för instrument, så är det mycket tvivelaktigt, att 1500-talets musiker gjorde skillnad mellan instrumentala och icke instrumentala figurer, varvid de förra borde utgallras ur den sanna vokalmusiken såsom icke stilenliga. I stället har den nya forskningen fäst uppmärksamheten på olikheten i *textbehandling* mellan Palestrinaepoken och den föregående: under inflytande av den i 1500-talets

¹⁾ Palestrinastil med saerligt Henblik paa Dissonansbehandlingen (Levin og Munksgaard, Kbhvn 1923). Utgivet i utvidgad form som "Der Palestrinastil und die Dissonanz (Breitkopf und Härtel, Leipzig 1925) och The style of Palestrina and the dissonance Oxford University Press, London 1927). Eng. uppl. 271 ss.

²⁾ Karl Gustav Fellerer, Der Palestrinastil und seine Bedeutung in der vokalen Kirchenmusik des achzehnten Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Geschichte der Kirchenmusik in Italien und Deutschland. Dr Benno Filser Verlag G. m. b. H., Augsburg 1929. 266 ss., 25 RM.

³⁾ K. G. Fellerer, Palestrina. Leben und Schaffen, Wirken und Werk des grössten Meisters der kirchlichen Tonkunst in neuer Darstellung. Med många notxempel och förteckning över alla Palestrinas verk. Verlag Pustet, Regensburg 1930, 192 ss. RM. 5,80.

Italien starkt odlade nya madrigalen med dess hovmässiga sirlighet i rimmet och överdrivna svulstighet i ordvalet samt tidens humanistiska intressen med dess starkt utpräglade respekt för ordet utvecklas en vokaltstil, som kännetecknas av arkitektonisk balans, tydligare finkänslighet för ackordisk samklang och framför allt av försiktig in i detalj utmejslad dissonansbehandling. Den av Palestrina odlade stilen förtjänar i fullt mått tidens egen estetiska etikett, "musica communa", som man kunde översätta med "populär" musik, om det inte så lätt missförstodes. Den vill enkelhet, klarhet, och Palestrina är den store "efterliknaren av naturen". Hans stil är med ett ord klassisk.

Humanismen medförde en av oss hittills alldeles för litet beaktad inställning till texten; omsorgen om accentens uttryckande och ordens grammatikaliska ställning inom satsen fick en avgörande betydelse för den riktning, vari 1500-talets musik utvecklade sig. En riktning begagnade yttre medel: ökning i stämantal, polychori, (flerkörighet), införande av instrument ej blott som nödfallsutväg utan med konstruktiv betydelse för satsuppbyggandet och dramatisk utformning av texten genom melodiska, rytmiska och harmoniska djärvheter. En annan riktning, som stod i intimt andligt sammanhang med tidens strävanden efter kyrklig förnyelse, såg bort från yttre kraftmedel och närmande sig texten mera reflekterande, och kontemplativt, fattade den, ej dramatiskt men idealiserande, och strävade i enlighet härmed efter ett närmande mellan stämmorna accentiskt, efter en jämnflytande sats utan rytmiska stockningar och efter en behandling av dissonansen, som aldrig medför sådana dramatiska sammanstötningar som hos andra Palestrina-samtida, de Rore, Lasso m. fl.

Fellerer behandlar Palestrinas förhållanden till ton-ord-problemet, dels med hänsyn till de tekniska uttrycksmedel denne hade till sitt förfogande (cantus-firmus-arbete, kánon, motett och homófon sats), dels stilistiskt (tematik, stämmornas förhållande till varandra rytmiskt, harmoniskt och ur accentsynpunkt) och avslutar sin stilanalys med en nyttig och tänkvärd erinran om, att den dåtida musikens notbild, sådan denna framträder i partituret, ingalunda kan ge oss den riktiga föreställningen om huru denna musik verkligen klingat. Dåtidens exekverande musiker stodo i ett helt annat och mycket friare förhållande till den givna notbilden (res facta) än vår egen tids, av vilka vi enligt en oskriven konstlag fordra det samvetsgrannaste aktgivande på tonsättarens i notskriften uttryckta avsikter. Det är måhända för många av oss en okänd sak, att Palestrinas underbara vokalverk utförts i s. k. diminution, i det ej blott överstämman utan också alla övriga stämmor kolorerats, så att hela satsen liksom upplöses i en ny flytande, skimrande rörelse. Härtill kom det oftast instrumentala tillskottet: enstaka el. alla stämmor utfördes av träblåsare och stråkinstrument, vare sig det gällde en ersättning för sådana partier, som voro vokalt besatta eller de utfördes samtidigt med sångstämman, som då vid sin diminuering erhöill ett välbehöfligt stöd.

Det har visserligen sedan lång tid tillbaka varit forskningen bekant, att den s. k. Palestrinastilen, d. v. s. de överpersonliga stilltendenser, vi i det föregående antytt, haft representanter även under 1600- och 1700-talet, sålunda även under tider, då kyrkomusikstilen kanske varit mera

avlägsen de gamla Palestrinensiska idealen än någonsin: man erinre sig tonsättare som Benevoli, Scarlatti och Fux. Men nu har Fellerer med sin bok om Palestrinastilen under 16—1700-talet uppvisat, att nästan varenda en av de mera betydande kyrkokomponisterna mer eller mindre rent, odlat denna stil i instinktiv känsla av denna tonkonsts karaktär av kyrkomusik kat'exokän. Fellerers arbete har inneburit ett mödosamt tillgodogörande av mängder av handskrifter i biblioteken i Münster (Santini-saml.), preussiska statsbibl. i Berlin, bayerska statsbibl. i München, österrik. nationalbibl. i Wien, konservat. di San Pietro i Neapel, Ceciliaakad. och Sixtinska kapellet i Rom samt Liceo music. i Bologna; men resultatet är också ett arbete, som belyser ett vidsträckt område av 1700-talets musik och övertygande uppvisar, att romantikens Palestrinarenässans icke utgör ett isolerat prov på denna tids tillbakablickande och historiska intresse utan framför allt fotar på en allmänt levande tradition i både Italien och Tyskland.

Fellerers bok är så mycket anmärkningsvärdare, som han haft föga förarbeten att stödja sig på i detta fall. P. Wagners Einführung in die katholische Kirchenmusik är helt naturligt kort och summarisk, då det gäller att följa dessa utvecklingstrådar, och han har måhända något över-skattat Cecilianismen. — Otto Ursprungs uppsatser och den något längre boken Restauration und Palestrina-Renaissance etc. 1924 må anföras, om jag också måste bekänna, att hans lilla arbete bjuder föga nytt just för denna fråga och äger en viss tendensiös färg, som inte är förtroendeingivande. En hel del förstudier kunde Fellerer dock själv undångöra i sina uppsatser på detta område (Zur Palestrinanachahmung im 18. Jahrh., Die Aufgaben des Organisten im Hochamt des 18. Jh:s., Paul Schobacher) men huvuddelen av hans undersökning föreligger i det nyssnämnda arbetet för första gången i tryck; det är en rik och vacker bild han fram-lägger av de kyrkomusikaliska strävandena hos kända, mindre kända, ja nästan fullkomligt obekanta mästare: de neapolitanska komponisterna (bl. a. de föga bekanta Sala, Tritta, Latilla, Cotumacci och Abos), de romerska (t. ex. Canticari, Bencini, Jannacconi, Biordi, Chiti, Carpani), de i Bologna (Basili, Paolucci och hela den berömda Accademia Filarmonicas skol-mästarpedanteri) samt slutligen en mängd tyska 1700-tals-mästare (i Wien efter Fux, i Böhmen och på enstaka andra platser).

Med stort intresse avvakta vi fortsättningen på Fellerers så lyckligen påbörjade arbeten om Palestrinastilen under 1700talet. För den protestantiska musikhistorien är det av vikt att klarlägga den nordtyska organist-skolans ställning till Palestrina, framför allt Bachs egen, men även t. ex. Buxtehudes, vars mässä Willibald Gurlitt nyligen utgivit.

Fellerers arbete är också symptomatiskt för tiden, s. a. s. ett uttryck för de nya kyrkomusikaliska rörelserna i främst Tyskland och deras ställning till den gamla Cecilianismen. "Cecilianismen är död", *) , d. v. s. död i den gamla bemärkelsen som skyddsborg för slaviskt Palestrinaepigoneri och man har allt tydligare insett, "att ingen tidsperiod i längden låter sig föreskrivas en bestämd konststil, och att stilväxlingar äro moraliska naturlagar men inga villkorligheter". — Man erkänner och måste städe

*) Se Gregorius-Bote etc. 46. Jhg., 1930, H. 12, S. 177.

erkänna den stora tacksamhetsskulden till Ceciliarörelsens banbrytare och främsta målsmän, Proske, Aiblinger, Ett, m. fl., genom vilkas samlarnit de tyska biblioteken ofta ha erhållit sitt förråd av tonsättningar från Palestrinas epok och vilkas studier möjliggjort ett historiskt förståande av denna konstart och en brytning med den föregående tidens osakliga moderniseringsarbete. Men det ledde rörelsen in på banor, där den slaviska efterhärmingen in i detalj av Palestrina ansågs som höjden av konstnärlighet och kyrklig lämplighet och det är detta epigoneri, som man nu befriat sig från. Därvidlag har den nya generationen av mer el. mindre moderna tonsättare (Neutöner) spelat en stor roll och man kan i närvarande stund säga, att denna falang med män som Pfeiffer, van Nuffel, Lemacher, Philipp, Kromolicki m. fl., spela en dominerande roll i den nya Cecilianismen. — Åter ha vi ett bevis för, att den nya musiken och den nya musikforskningen f. n. gå hand i hand. Resultatet måste därför bli det allra bästa.

Carl-Allan Moberg,
(Uppsala),

Brev till en kyrkomusiker med anledning av en resa i Tyskland och Österrike sommaren 1931.

Stockholm, aug. 1931.

Käre Walter!

Du har bett mig att i ett brev berätta några intryck från min utlandsresa i somras. Då jag antar, att Du såsom kyrkomusiker är mest intresserad av mina kyrkomusikaliska upplevelser, kommer jag också att ägna dessa det mesta utrymmet, utan att dock helt förbigå mina intryck av exempelvis opera och musikpedagogik, väl vetande att intet musikaliskt är Dig främmande!

Men nu till saken! Det första målet för min resa var Wien. Utan att på förhand veta det, kom jag just lagom för att få vara med om "Wiener Festwochen", som bl. a. bjödo på en mängd konserter och festföreställningar på operan. Redan samma kväll jag anlände till Wien, fick jag på operan höra "På Sicilien" och "Pajazzo" med de gamla kända tenorerna Piccaver och Slezak, och ett par dagar senare såsom inledning till Wiener Festwochen, "Figaros bröllop" i nyinstudering och ny regi. Föreställningarna voro bra utan att vara glänsande. En jämförelse med vår svenska opera utfaller icke odelat till Wieneroperans förmån. I de båda veristiska operorna var det påfallande, hur litet man gjorde av de dramatiska impulser, som denna musik giver. I Stockholm har jag sett dem bättre tillvaratagna. Och mot den perfekta Mozarttolkning, varmed en John Forsell skämt hört vår huvudstad's operapublik, stod sig Wieneroperans Almoviva ganska slätt. Den bästa sången presterade Irene Eisinger som Susanna, gäst från Berlinoperan. Den nya regin var myc-

ket effektivt med små medel. Scenen naturligtvis modernistiskt i flera avsatser. Den wienska operapubliken är mycket lättörd, såväl till bifall som missnöje. Där saknades varken bravorop eller hyssningar.

Programmet för Wiener Festwochen upptog även en del kyrkokonserter. Sålunda hörde jag i Schubertkirche en konsert upptagande tonsättningar för kör, orgel och orkester av nu levande österrikiska tonsättare, såsom Viktor Dostal, Franz X. Müller och Josef V. Wöss. I Karlskirche bevistade jag en konsert till förmån för denna kyrkas restaurering. Här var programmet tämligen brokigt sammansatt, upptagande solosånger, mänskörer med orgel, cellosoli, en stråkkvintett och orgelsoli. De senare funtios inté närmare specificerade på programmet, som endast uppgav, att de utfördes av professor Boschetti, solokorrepetitor vid statsoperan m. m. Döm om min förvåning, då jag får höra honom avsluta programmet med att för fullt verk på orgeln spela den österrikiska folksången, Haydns välkända melodi! Tänk Dig själv, hur det skulle vara, om Du i Din kyrka skulle avsluta en kyrkokonsert med att på samma sätt spela t. ex. "Ur svenska hjärtans djup" eller "Du gamla, du fria"!!!

Större behållning hade jag då av de två orgelkonserter jag bevistade i Stefanskirche. Dylika konserter hållas varje onsdag kväll av kyrkans båda organister Wilhelm Mück och Karl Walter alternerande. Den senare hade vänligheten att giva mig anvisning på speciellt wienska orgelkompositörer såsom Josef Lechthaler, Franz Schmidt, Albrechtsberger m. fl.

I Stefanskirche fick jag också höra ett synnerligen förnämligt framförande av Beethovens Missa Solemnis under ledning av domkapellmästaren, prof. Habel. Trots att kören på grund av orgelläktares ringa djup men stora utsträckning i sidled måste gruppera sig åt sidorna med örkestern i mitten, fanns intet övrigt att önska beträffande tonrenhet och rytmisk precision.

Av den kyrkomusik som utfördes i samband med gudstjänsterna fick jag bl. a. höra Bruckners f-moll mässa i Augustinerkirche. Till mina intryck från gudstjänstlivet får väl också räknas åskådandet av den stora katolska procession, som kallas "Fronleichnam". I en stor procession, i vilken allå möjliga korporationer taga del, såsom scouter, gymnaster, soldater, föreningar av olika slag, munkar och präster, vitklädda unga flickor med blommor i händerna, somliga bärande prunkande fanor och standar, andra madonnabilder, tåga människorna till sina kyrkor för att smycka dem och deras altaren. Processionen som jag blev vittne till, berörde endast ett område av Wien, Bezirk II, men var dock så stor, att den behövde en tid av 40 minuter att passera. I densamma deltog flera musikkårer, spelande en mycket långsam processionsmarsch. Några dagar tidigare hade en liknande procession ägt rum inom Bezirk I, i vilken även regeringen tagit del.

Av profankonserter bjödo Wiener Festwochen på en del friluftskonserter i Burggarten, där jag bl. a. hörde ett program betitlat "Valsdynastien Strauss". Som den största upplevelsen under hela min utlandsvistelse måste jag dock beteckna en konsert i Grosser Musikvereinsaal av Wiener Philharmoniker under ledning av Felix Weingartner. Denne benådade dirigent, en av de främsta i världen, och tidigare verksam i Wien, har nu

sin huvudsakliga verksamhet förlagd till Basel. Att wienarne dock hade honom i tacksamt minne visade till fullo den ovationsartade hyllning han blev föremål för, då han uppenbarade sig på dirigentpulten. Applåderna tycktes aldrig vilja taga slut. Programmet upptog Haydns militärsymfoni G-dur, Brahms F-dur symfoni och Beethovens femte i c-moll. Weingartner dirigerade hela konserten utan partitur, och tolkningen var suveränt genialisk, såsom endast en verklig mästare förmår det. Det kan icke beskrivas, det måste höras. Jag fick med den konserten ett minne för livet.

Ett utomordentligt sympatiskt intryck fick jag också av den franske tenoren Burdino, som med sina tvenne konserter helt lade wienpubliken för sina fötter.

Vid mitt besök i Wien gästades den österrikiska huvudstaden av en svensk manskör, Mercuriordens sångkör, som under Bror Arrhenius ledning och med operasångarna David Stockman och Leon Björker som solister vann en berättigad framgång.

Mina upplevelser i musikpedagogiskt hänseende beröra huvudsakligen sångundervisningen. Under första delen av min vistelse i Wien hade jag stor behållning av hospitationer i musikakademien hos professorerna Enders, Lierhammer, de Kúyper, Marck-Neusser, samt genom besök hos de italienska sånglärarna Ceconi och de Sanctis, och den senare delen ägnade jag åt hospitationer i skolsång i olika läroanstalter. Jag ämnar här icke närmare ingå på den österrikiska skolsångsundervisningen, vare nog sagt, att man här så vitt möjligt i sångundervisningen sökt genomföra arbets-skolans principer, och att Du, därest Du närmare intresserar Dig för denna sak, med fördel kan taga del av Anna Lechners bok "Ein froher Weg ins Reich der Töne", utgiven på Deutscher Verlag für Jugend und Volk, Burgring 9. Wien.

Efter drygt 14 dagars vistelse i Wien ställde jag färden till Leipzig, den tyska kyrkomusikens huvudstad, dit jag anlände en söndagsmorgon just lagom för att i Nicolaikirche få höra Tomanerkören under sin dirigent prof. Karl Straube utföra Bachkantaten nr 135 "Ach, Herr, mich armen Sünder". Tomanerna fick jag sedan tillfälle att höra vid följande fredags "Motette" i Thomaskirche, där kören utförde kompositioner av Ludvig Senfl och David Köhler (båda från 1500-talets förra hälft). Tomaskyrkans organist Günther Ramin inledde "motetten" med Sweelincks kromatiska fantasi. Därjämte förekom en *mycket* kort predikan med åtföljande församlingssång. Följande dag, lördagen, upprepades den musikaliska delen av "motetten". Vid båda tillfällena var Tomaskyrkan nästan fylld av åhörare. Följande söndag sjöngo tomanerna Bachkantaten "Ich ruf'zu dir, Herr Christ", nr. 177, i Tomaskyrkan. Ett besök i Leipzig från en fredag till en söndag kan således ur kyrkomusikalisk synpunkt väl löna sig.

I den vid Augustusplatz liggande universitetskyrkan var jag med om en midsommarvesper. Det var påfallande, hur livligt församlingen deltog i responsorierna. Men så fanns också på de tryckta ordningarna för gudstjänsten noterna utsatta till de delar, som församlingen skulle utföra. Något som även borde praktiseras i vårt land i större utsträckning än hit-

tills. Här förekom också bl. a. växelsång mellan två körer. Universitetskyrkan eller S:t Paulskirche, som den också heter, äger nämligen två läktare, den ena ovanför altaret, från vilka körerna gjorde sig alldeles förträffligt.

Jag hade hoppats att få åhöra undervisningen i Tomasskolan, där Tomanerkören får sin utbildning. Men härtill sade professor Straube ett bestämt nej. Dylika besök medgivas nämligen icke med hänsyn till att undervisningen anses bli lidande därav. Elevernas uppmärksamhet splittras, då en främling är närvarande vid lektionerna.

I stället beredde mig prof. Straube tillfälle att på mycket nära håll få följa examensproven vid kyrkomusikaliska institutet, vars föreståndare han är. Tyvärr medgav icke tiden ett fullständigt utnyttjande av detta vänliga erbjudande, men provet i ett ämne av de 13, i vilka en blivande kyrkomusiker där examineras, blev jag i tillfälle att höra.

De tretton examensämnen äro (huvudämnen): teori, liturgisk orgel-spelning, virtuos orgel-spelning, pianospelning, liturgik, sång, kör- och orkesterdirigering och (biämnen) musikediktat och gehörsövning, formlära, musikhistoria, orgelns byggnad, instrumentation samt partiturspelning. Jag åhörde examen i virtuos orgel-spelning. Den ägde rum i konservatoriets konsertsal, som äger en orgel med 74 ljudande stämmor. (Till elevernas förfogande stå dessutom inte mindre än 8 överspelningsorglar med 3 manualer och pedal.) Framme på estraden tager examensnämnden plats. Man ser där prof. Straube, av vilken examinanden är elev, Günter Ramin, organisten i Nicolaikirche. Hoyer, en annan leipzigerorganist Högner, förre kantoren i Kreuzkirche i Dresden prof. Richter m. fl. Och bland de närvarande antecknar protokollföraren även "Justus Silbermann aus Schweden"! Examen tager sin början. Examinanden skall spela icke mindre än 5 examensstycken, varav ett skall vara instuderat helt och hållet på egen hand utan lärarens ledning. Nu har examinanden tagit plats och börjar. Man känner igen förebilden i tekniken. Det är Ramins stora åthävor och publiktjusande ålningar. (Vill man se motsatsen till detta spelsätt bör man gå till den berömde hamburgerorganisten Alfred Sittard, som även under de svåraste passager iakttaget det mest obesvärade lugn). Examensstyckena voro: Buxtehude: Preludium och fuga, f-moll; Brahms: Preludium och fuga, e-moll; Bach: Passacaglia, c-moll; Reger: Fantasi över koralen "Ein fester Burg", samt Wetz: Passacaglia och fuga, op. 55.

Efter detta företogs icke mindre än 11 "Stichprobe" ur examinandens repertoire, huvudsakligen fugor och koralförspel av Bach, varefter slutligen examinanden från bladet fick spela fugan ur Rheinbergers Dess-dursonat op. 154. Som synes en ganska vidlyftig tentamen, vilken i ett enda ämne, med en enda examinand tog 2 timmar i anspråk.

Sångavdelningen i Leipzigerkonservatoriet förestås av den svenskfödde Hjalmar Arlberg, son till den bekante operasångaren och sångläraren i Stockholm Fritz Arlberg. Genom dennes förmedling fick jag hospitera hos samtliga konservatoriets sånglärare, bland vilka märktes den berömda sångerskan Elena Gerhardt. Den utomordentligt vänlige Hjalmar Arlberg beredde mig dessutom tillfälle att närvara vid sångproven i musik-

lärareexamen. Denna examen avlägges i Leipzig vid universitetet. I sångprovet ingingo förhör i teori och formlära, musikhistoria, deklamation, sångteori, musikens fysikaliska sida, solosång med a vista prov samt undervisningsprov med en skolklass. Alltsammans på en dag med inemot ett dussin examinander! En jämförelse beträffande insikter och färdigheter med våra svenska musiklärarekandidater ställer de svenska musiklärarna i en ganska förmånlig dager. Deras röstmaterial är t. ex. överlägset de tyska kollegernas, under det att de senares förmåga att sjunga från bladet är större än svenskarnas. I undervisningsskicklighet förefalla de jämnspelta. Undervisningsproven försiggingo med samma skolklass för samtliga examinander oavbrutet. Jag måste verkligen beundra de pigga och duktiga tyska skolbarnen, som utan att tröttna höllo ut med en över två timmar lång sånglektion. Deras kunskaper och uthållighet imponerade tydligen också på en äldre dam bland åhörarna, som menade, att en nation vilken har en sådan tillgång "kann man nicht ausradieren, wie die Franzosen es wollen"!

Innan jag lämnade Leipzig hade jag naturligtvis hunnit med en del elevkonserter och några operaföreställningar. Jag såg bl. a. "Rigoletto", "Eugen Onegin" och Bohème, samt en operett "Im weissen Rösl", vilken drog fulla hus.

Till Berlin reste jag för att deltaga i den musikpedagogiska kurs för utflänningar, som varje sommar anordnas av Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht, Musikabteilung, Berlin W. 35, Potsdamer Strasse 120. Jag har även ett par år tidigare deltagit i nämnda kurser och har haft stor glädje därav. Det synes mig, som om denna möjlighet alltför litet utnyttjades av svenskarna. Jag är övertygad om att Du skulle ha stor behållning av att ett år deltaga i en sådan kurs. Skriv och begär prospect.

Kursen omfattade musikpedagogiska föredrag och hospitationer i alla möjliga läroanstalter från kindergärten t. o. m. Hochschule für Musik och andra därmed jämförliga privata konservatorier. I år var kursen uppdelad i tvänne sektioner, den ena omfattande skolmusiker och privatlärare, den andra omfattande yrkesmusiker. Denna uppdelning, som för övrigt emanerade från ett förslag av en svensk deltagare vid fjolårets kurs, möjliggör en djupare gående specialisering i skilda ämnesgrupper och gör ett upprepat deltagande i kurserna verkligt lönande. Synnerligen givande var besöket i musikhögskolans instrumentsamling: att få gå omkring och njuta av den härliga och egenartade klangen av instrument, vilka en gång tillhört exempelvis en Johann Sebastian Bach, eller att i universitetsbiblioteket få se de stora mästarnas manuskript och de sagolika pränten av medeltidens notskatter. Det var stunder av andaktsfylld stämning.

Men vid musikhögskolan gavs icke blott tillfälle till fördjupanden i gångna tiders musikliv. Knappast någon musikundervisningsanstalt är väl som musikhögskolan i Berlin med sin tid, då det gäller det modernaste inom musiken. Hindemith och Schreker äro namn, som borga för att inom undervisningen i komposition de allra nyaste vindarna blåsa. Den till musikhögskolan hörande radio- och grammofonavdelningen är kanske

den modernaste i sitt slag i världen. Till denna anstalt äro knutna de duktigaste ingenjörer och uppfinnare, som Tyskland kan uppvisa. Mycket av vad vi fingo se låg också och väntade på patentskydd och kunde därför endast bli föremål för ett mycket ytligt iakttagande. Denna tekniska avdelning tages också i undervisningens tjänst. Eleverna få göra inspelningar tid efter annan, varvid deras utveckling konstateras. Vidare få eleverna redan vid musikhögskolan göra de erfarenheter, som våra svenska artister få göra först framför "sockerbiten" hos hr Jerring. — Endast två år gammal är avdelningen för elektrisk musik. Man framställer toner på elektrisk väg. Utrymmet medgiver här icke ett närmare ingående på det intressanta ämnet, utan jag får nöja mig med att omtala, att man med elektricitetens tillhjälp kan frambringa icke blott bestämda tonhöjder utan även olika klangfärger. De senare bestämmas av vissa övertoner, de s. k. formanterna. Man kan med utomordentlig klangidentitet härma t. ex. en oboe, en flöjt, en cello, o. v. s. (jag hörde på detta sätt solostämman i en klassisk flöjtkonsert föredragas högst förträffligt) ja, t. o. m. människoröstens olika vokaler. Snart kanske man får höra en helt och hållet "elektrisk" sångare!!

Tekniken på detta område ligger ännu på ett mycket ofullkomligt stadium, men utan tvivel finnas här möjligheter, som ytterligare utvecklade, kunna få synnerligen vittgående konsekvenser för allt vad musikutövning heter.

Samtliga deltagare i den ovannämnda musikpedagogiska kursen voro en afton inviterade till den framstående pianisten Edvin Fischer, vilken ju särskilt som Bach- och Beethoven-tolkare vunnit stor ryktbarhet. Den aftonen blev en upplevelse. I sitt charmanta hem vid Kaiserallé, där varje liten detalj var ett dyrbart konstverk, hade Fischer den aftonen även samlat en del tyska musiker och musikälskare. Det blev en helafton av oförglömmelig stämning, en sådan som endast kan åstadkommas i ett hem, och då ett verkligt konstnärligt program improviseras. Värden själv var naturligtvis flitigast, föredragande framförallt Bach än på en av sina båda utsökta Steinwayflyglar än på sin clavecin. Tillsammans med den i Sverige bekante pianisten Wilhelm Kempff utförde han på två flyglar en pianokonsert av Bach. En ung tyska, vars namn jag tyvärr glömt, sjöng med stor framgång, och även en dansk sångerska tillvann sig varmt erkännande. Den svenska pianisten Fritiof Kjellberg skördade berättigat bifall genom sitt föredrag av Brahms, och en annan svensk sjöng till eget ackompanjemang några svenska folkvisor.

Slutligen extemporerades med hrr Fischer och Kempff vid flyglarna och med den röstbegåvade delen av gästerna som kör och solister en av Bachs världsliga kantater. Det var obeskrivligt roligt. Här öppnades åtminstone för mig en helt ny värld av sund och saftig humor. I det dråpliga framförandet visade sig hr Fischer även vara en högst förträfflig buffasångare!!

I den musikpedagogiska kursen ingick även ett besök i Hinrich Medaus gymnastikinstitut. Medau bygger i sin undervisning på det harmoniska sambandet mellan rörelse och musik och hans elevuppvisningar voro verk-

ligen glänsande. Han är tydligen inne på en helt ny väg, i synnerhet genom sitt bedrivande av bollgymnastik.

Konsertsäsongen var ohjälpligt tilländalupen vid min ankomst till Berlin. En av stadens 3 operor hade redan stängt för säsongen. De två andra gjorde just sina sista föreställningar. Av dessa har nu den s. k. Krolloper, Staatoper am Platz der Republik, stängts för obestämd framtid. Jag fick bevittna ett par av dess allra sista föreställningar. Krolloper är en rätt ny operabyggnad och på dess högmoderna scen ha också de allra senaste strävandena inom tysk operakonst presenterats för allmänheten. Dess stängning, som naturligtvis är en följd av de dåliga tiderna, torde också kunna betraktas som ett dråpslag för den tyska operamodernismen.

Operetten tycks däremot ha högsäsong och här saknas heller inte publiken. Vid Kurfürstendamm firar Max Reinhardts regi stora triumfer med den nya insceneringen av "Den sköna Helena" och på Metropolteatern applåderar man den berömde tyske baritonisten Michael Bohnen i operetten "Die Toni aus Wien". Vad jag sett av operett har varit av hög konstnärlig kvalitet: första klass artister både bland sångare och skådespelare. Har publikens smak för operett lockat över de framstående artisterna till denna konstart, eller ha de utmärkta artisterna dragit publikens intresse till operetten? Säkerligen har här ägt rum en växelverkan, som i varje fall haft till följd, att den tyska operetten står på en ovanligt hög ståndpunkt just nu.

Härmed skulle jag kunna sluta min reseberättelse, ty från Berlin ställde jag färden direkt hem till Sverige. Min framställning skulle dock sakna en viktig detalj, visserligen icke direkt musikalisk, om jag icke omnämnde de överväldigande intryck, jag erhöll vid mitt besök i det nyligen inrättade s. k. Pergamon-muséet i Berlin. I naturligt storlek har man uppställt konstskatter i arkitektur och skulptur från Grekland och Babylon. Den som besöker Berlin utan att bese Pergamonmuséet går miste om en upplevelse av ovanliga mått.

Att läsningen av dessa rader skall skänka Dig åtminstone någon behållning och glädje, önskar till sist

Din vän

Justus Silbermann.

Utställningen av bysantinsk konst i Paris.

I Pavillong de Marsan i Louvre har i sommar hållits en utställning, som tilldragit sig ett enastående intresse. Där har tack vare ett omfattande internationellt samarbete samlats nära tusen bysantinska konstföremål, representerande en tid på halftannat årtusende.

Bysantinsk konst innebär i populär uppfattning något stramt, hierarkiskt, dött — i motsats till västerländskt individuellt och organiskt liv. Det är väl endast fackmännen, som känt till hur felaktig denna föreställning är. Men denna utställning ger klart besked om vilket rikt liv och vilka individuella strömningar, som finnas i denna egenartade konst.

Den framföds på västerländskt påverkad hellenistisk mark, och präglas under de första århundradena ännu av grekisk adel. Men med Konstantinopels grundläggning och utveckling till världsstad får konsten småningom en annan karaktär: det hellenistiska elementet viker för ett av olika asiatiska konstriktningar sammansmält nytt skönhetsideal. Kyrkornas praktfulla mosaiker och fresker, minutiösa elfenbensreliefer och kostbara guldsmedsarbeten, illuminerade bibelhandskrifter, egenartade vävnader — allt får en prägel av Orienten med dess dramatiska liv, dess färgglädje och behagfullhet, dess realism, som underordnas ädelhet och höghet.

Det vore omöjligt att här gå in på några detaljer, men det är nästan lika omöjligt att icke åtminstone omnämna några föremål, som äga ett särskilt teologiskt intresse.

Utställningsföremålen hade ordats efter bestämda kronologiska principer. Den bysantinska konsten låter indela sig i fem perioder. Den första, den hellenistiska, omfattar de 4:e och 5:e seklen, andra de två följande, den tredje (bildstridernas tid) de därpå följande, den fjärde korstågstimen och den sista perioden tiden omkr. 1100—1453. I den första salen var den första perioden representerad. Praktverket var här den berömda silverkalken från Antiokia. Sedan den hittades (1914) har den varit föremål för ett enastående intresse från de lärdas sida. Den har daterats än till apostlagärningarnas tid än till 400-talet. Är förstnämnda datering riktig — och den har verkligen ganska starka stöd för sig — skulle vi här äga den äldsta framställningen av Kristus och apostlarna. På kalken återges i ett rikt nätverk av vinrankor och fåglar i mitten Kristus och på sidorna apostlarna. Till stilen visar denna kalk en uppenbar hellenistisk karaktär, medan man i vissa i samma rum utställda något yngre silverarbeten spårar en mera avancerad bysantinsk stil. Men vi måste gå förbi dessa och många andra intressanta saker för att i rummet intill kasta en blick på de enastående koptiska vävnaderna. I vår uppfattning om textilkonstens äldsta historia ha de märkliga gravfynden i Egypten, främst i Fajûm, åstadkommit en verklig revolution. Vävnaderna (utförda i en slags gobelinteknik) från de första kristna århundradena utmärka sig för en ganska traditionell stil med naturalistiska rankor och en bestämd målerisk uppfattning; figurer och ornament täcka sällan botten av linne. Från 300-talet, då den bysantinska stilen träder i kraft, blir stoffet färgrikare, människofiguren blir alltmer geometrisk och samtidigt livligare och hårdare i rörelserna. Den grekiska måttfullheten och elegansen får vika för en pittoresk livfullhet. Persiska och syrisk motiv upptagas och blandas med mer eller mindre omvandlade tra-

ditionella mönster; sidenstoff blir vanligare än ylle. De rika fynden i koptiska gravar ha sitt intresse inte minst därför att de tydligt visa, hur den antika profandräkten övergår i den kristna liturgiska dräkten.

Den bysantiska konsten är som ett mäktigt drama: den skildrar det världshistoriska mötet mellan två kulturvärldar; den hedniska hellenismen infekteras med ett nytt livskraftigt innehåll. Den tusenåriga historien visar dessa kraffers spel av egenartad växelverkan, ett stigande och fallande.

Bengt Cnattingius.

Lägre Organistexamen.

Den 1 juli 1931 trädde de nya stadgandena angående avläggande av lägre organistexamen i landsorten inför särskild av musikaliska akademien förordnad examinator i kraft. Såsom tidigare meddelats i denna Tidsskrift har musikaliska akademien redan till juli månad utsatt dagar för examensprov enligt dessa nya stadganden, som kunde avläggas i Uppsala, Lund, Göteborg, Kalmar, Linköping, Falun, Härnösand och Luleå. Då det kunde vara av intresse att se i vilken utsträckning denna möjlighet utnyttjats har Red. hänvänt sig till de olika examensställena och införskaffat uppgifter om årets prov. Nedan lämnas meddelande om de inkomna uppgifterna.

I Uppsala avlades examen den 20—21 juli. Examinator: domkyrkoorganist H. Weman; Akademiens ombud: professor O. Olsson, Stockholm och domkyrkoorganist H. Lindquist, Västerås; domkapitlets ombud: domprosten G. Lizell. Till examen hade tre anmälts, vilka samtliga avlade godkända prov. Utexaminerade äro: folkskollärare Ragnar Israelsson, Uppsala, folkskollärare Hilmer Svensson, Kvänum, Västergötl., och stud. Sigurd Walldén Huvudsta, av vilka den förstnämnde deltagit i den vid seminariet anordnade kyrkomusik-kursen.

I Lund tjänstgjorde musikdirektör A. Boberg, Malmö, som examinator, musikdirektörerna S. Sjöberg, Karlskrona och B. Anrep-Nordin, Göteborg, som musikaliska akademiens ombud och professor G. Aulén, Lund som domkapitlets. Följande prov godkändes: fröken Gunnel Aldén, Augerum, folkskollärarna Nils Andersson, Verum, John Jonasson, Arlöv och Sven Nelander, Malmö samt sem.-eleven Gunnar Håkansson, Gärsås.

Vid organistexamen i Göteborg, den 20 juli, hade till examinator förordnats domkyrkoorganist H. Asplöf och som akademiens ombud domkyrkoorganist I. Widéen, Skara samt musikdirektör B. Anrep-Nordin och som domkapitalets domk.-komminister R. Jansson. Tre anmälningar hade inkommit, samtliga godkändes, nämligen: Elov Bern, Ulricehamn, R. Morland, Göteborg, och G. Botzén, Göteborg.

I Kalmar avlades examen den 20—24 juli med musikdirektör D. Becker som examinator, och musikdirektörerna S. Sjöberg, Karlskrona och H. Cederwall, Norrköping såsom akademiens sensorer, samt utn. kyrkoherden J. L. Wahlgren, Kalmar, som domkapitlets ombud. Av nio inkomna anmälningar återtogos två, en förhindrades infinna sig, övriga godkändes. De godkända voro stud. Artur Vilhelm Fahl, Karlskrona, folkskollärarna Karl Ivar Hansson, Långsjö, Einar Oskar Henningsson, Blentarp, Oskar Gerhard Artur Nordström, Gunnarskog, stud. Axel Gunnar Salomonsson, Huskvar-

na, småskollärarinnan Greta Gunborg Settergren, Kalmar.

I Linköping förrättades examen den 3 augusti av domkyrkoorganist R. Darel med domkyrkoorganist I. Widéen och musikdirektör H. Cederwall som musikaliska akademiens ombud och kyrkoherde F. M. Allard, Örtomta, som domkapitlets. Tre anmälningar hade inkommit, av vilka två återtogos. Folkskolläraren Georg Valfrid Kindlund, Kristberg godkändes.

Den 29 juli förrättades examen i Falun av musikdirektör C. Rogberg. Som akademiens ombud fungerade musikdirektör A. Jobs, Falun och domkyrkoorganist H. Lindquist, samt som domkapitlets domkyrkosyssloman H. Berggren, Västerås. Fyra anmälning-

gar hade inkommit. Samtliga godkändes: folkskollärarna Erik V. Bolin, Ekshärad, Värmland, Hjalmar F. H. Mattson, Ekby, Skaraborgs l., Sten O. M. Pettersson, från Yxnerum, Östergötl. l. och Vilhelm G. A. Zachrisson från Ovensjö, Gävleborgs l.

I Luleå förrättades examen den 20—21 juli av domkyrkoorganist G. Harlin. Akademiens ombud voro musikdirektörerna S. Holmberg, Kiruna, och A. Nordvall, Umeå, domkapitlets domprosten J. Hansson, Luleå. De sex anmälda godkändes: Arne Hansson, Frösön, Sigvard Viklander, Åre, Gustaf Viklund, Jörn, Astrid Ökvist, Luleå, Uno Garnell, Luleå, Hilding Noreus, Holmsund, Alvar Granström, Kalix.

Recensioner.

Om orgel.

Karl Gustav Fellerer: Orgel und Orgelmusik; ihre Geschichte. Dr. Benno Filser Verlag G. M. B. H., Augsburg.

"Varje konstverk bestämes av den skapandes personlighet . . . Men den konstnärliga personligheten är bunden vid den genom de mest olika faktorer bestämda individualiteten, dock även vid överindividuella faktorer, såsom rum och framförallt tid. *Tiden* är den starkaste kollektiva förbindelsen mellan enstaka konstnärliga personligheter . . . Våra instruments historia visar att deras vardande och förgänglighet såväl som deras växlande betydelse och fullkomning icke blott är beroende av tekniska problem utan att deras utveckling även står i största sammanhang med utvecklingen av toniktningen under skilda tidsperioder. Ett instruments utveckling går hand i hand med kompositionens och bägge bestämmas av sin tids konstnärliga inställning; de äro beroende av varandra."

Hur detta historiens vittnesbörd äger sin tillämpning också i fråga om orgelkonstens utveckling, därom vill föreliggande arbete framlägga bevis. Dess författares utpräglade historiska syn träder läsaren till mötes på varje sida. Namn, vare sig det gäller orgelbyggare eller orgelspelare få träda tillbaka för saksammanhanget och möta en endast där de varit av avgörande betydelse för utvecklingen. Att förf:s inställning till nutida orgelproblem icke endast är rotad i historien utan även bestämes med hänsyn till den levande orgelkonsten av i dag, framgår av följande rader: "Orgeln är ett konstverk, som i varje enskilt fall bör gestaltas individuellt, nej, *måste* så gestaltas. En fabriksmässig produktion enligt vissa "katalogtyper" är redan på grund av helt olika rumsakustiska förhållanden icke möjlig, även om dylika försök redan blivit gjorda. Härmed torde också förf. bekant färg rörande den tyska orgelbranschen. Denna orgelbok kan

som helhet betraktas som ett av de många uttrycken för den reaktion, nämnda rörelse innebär. Vår tids orgelbyggare böra icke plagiera men väl *lära* av de gamle. En kompromissorgel på de klassiska orgeltypernas klangliga grundval, det är vad Fellerer i likhet med våra dagars Orgelbewegung överhuvud synes vilja gå in för. Och vilken med sinne för orgelns egenartade väsen och höga bestämelse som kyrkans instrument kan väl i grunden hava en annan mening?

Ifrågavarande orgelbok bör ha de största utsikter att vinna talrika läsare både bland fackfolk och lekmän; icke minst på grund av den lediga framställningen. Genom noggrann sovring av det rika materialet har det ock lyckats förf. att å ett begränsat antal sidor giva en trogen bild av orgelns och orgelmusikens utveckling ur såväl historisk som praktisk-konstnärlig synpunkt. — Tätta marginalrubriker bidraga till att göra innehållet överskådligt och lätt tillgängligt för ögat. Åt dispositionen av äldre och nyare orglar, från äldsta medeltidstyper till våra dagars oskalyder och biograforglar, har ägnats stort utrymme, icke mindre än 77 sidor av bokens 192. En disposition, som tilldrager sig vårt särskilda intresse är den till "Die Orgel in Stockholm". En jämförelse med Hülphers "Orgwerken i Sverige" tr. 1773, ger vid handen, att det här icke kan vara fråga om annat än orgeln i Storkyrkan i Stockholm. Förf:s uppgift, hämtad ur Matthesons Anhang till Niedlens Musicalischer Handleitung, Hamburg 1721, att Jürgen Winzig skulle ha varit verkets byggmästare är anmärkningsvärd. Vem som ursprungligen uppfört orgeln hade Abraham Hülphers förgäves sökt utforska. En tysk, Göran Woizius, nämnes hos Hülphers bland de många olika orgel-

byggare som *reparerat* instrumentet. Emellertid skall det ha uppförts någon gång på 1620-talet. Vare härmed huru som helst. Fellerers här meddelade källanvisning torde vid ev. forskning rörande Storkyrkans orgelhistoria bli en god ledtråd och på så sätt vara av stort värde.

W. A.

Christhard Mahrenholz:
Die neue Orgel in der
St. Marienkirche zu Göttingen,
2:a uppl. Bärenreiter-Verlag,
Kassel.

Detta häfte är från början en orgelinvigningsskrift i anledning av en nybyggd orgel i Göttingen. Det torde som sådant vara ensamt om att ha upplevat en andra upplaga. Detta faktum kommer sig givetvis därav att häftet samtidigt är ett diskussionsinlägg i dagens orgelspörsmål därtill ett inlägg som präglas av god översiktighet. Utgivaren behandlar principfrågorna, labialstämmorna och de flerkoriga stämmorna, orgelbyggaren W. Furtwängler skriver ett kapitel om tungstämmorna och musikdirektören Fritz Lehmann om den nya orgeln och musikern. Inalles en kortfattad och lättillgänglig översikt över de frågor, som nu ventileras i Tyskland.

A. A.

För Orgel.

O. Koppang: Ved Orglet, Fore-
dragsstykker for Kirke og Hjem.
VII. Wilhelm Hansen, Köpen-
hamn. 3: 25.

Delar samlingarnas förtjänster och fel: Den vill ge var och en något för honom. Här finnes alltså gammalt och nytt: Beethoven och Gluck sida vid sida med Bell och Koppang. Preludier

av utpräglat kyrkligt tycke såsom Zackau: Av himlens höjd oss kommet är och profanmusik såsom Grieg Väktarsång eller den outslitliga "Reigen seliger Geister" ur Glucks opera Orfeus. För hemmet är mycket användbart, för kyrkans gudstjänster däremot föga.

A. A.

För blandad kör.

J. S. Bach: Tre Motetter.
Kyrkosångsförbundet, adr.: Bett-
na, Pris 0:60.

Kyrkosångsförbundet har gått i författning om att de tre motetter av J. S. Bach, som stå på repertoaren för Uppsalamötet 1933 nu föreligga i bokhandeln i en trevligt och händig upplaga. De tre motetterna borde höra till varje kyrkokörs stående repertoar. I sin sköna värdighet förmå de gripa djupt. Ett enda önskemål: att texten till den tredje av motetterna: Paul Ebers botpsalm: När högsta nöd oss sätter an, hade anpassats efter den vida vackrare översättning som vi numera äga i N. Psb. 636.

A. A.

Meddelanden.

Val. Till inneh. av förenade tjänster hava utsetts: i Össeby-Garn, Sth., G. Sahlin, Linköping; i Knästorp, Mlm., N. H. Johnsson, Surahammar; i Grim-mared, Älb., H. Svensson, Karlstad; i i St. Råby, Mlm., N. Winqvist, V. Strö; i Tegelsmora, Upps. J. Brolin, Ödeshög.

Liturgisk—kyrkomusikalisk kurs har hållits i Katrineholm med ett fyrtiotal deltagare från Strängnäs och Linköpings stift. Ledare voro kyrkoherde F. M. Allard, Örtomta, docent G. Lindberg, Upsala, musikdirektörerna Adolf Andrén och Waldemar Ahlén.

Vid den körledarkurs som anordnades i Upsala den 29 juni—4 juli hade tillstädeskommit ett tjugotal organister från Ärkestiftet. Lärare vid denna kurs voro musikdirektörerna H. J. Torell, Lidingö, H. Colléen och H. Weman, Upsala, samt domprosten G. Lizell och domkyrkovicepastor A. Anderberg, Upsala.

Ärkestiftets Kyrkosångsförbund anordnar sin tionde kyrkosångshögtid i Gävle den 16—18 oktober. Ur programmet må framhållas: Hammerschmidt: Lyften I portar högt, Palestrina: O Guds lamm, I ett andra pro-

gram upptagas körer med orkester, nämligen Sex körer ur Händels Messias och Otto Olssons Te Deum.

Ängermanlands organistförening höll den 1 augusti sammanträde, varvid centralstyrelsen beviljades ansvarsfrihet för 1930 års räkenskaper. Till revisorer för 1931 års räkenskaper valdes kantorerna Malcolm Krän, Sparreholm, och Henrik Dahlgvist, Helgesta. Sekreterare- och kassaförvaltarearvodet bestämdes till 300 kr. för 1931. Till ledamöter i centralstyrelsen för åren 1932—1934 omvaldes hrr Svante Sjöberg, Karlskrona, Cyrus Granér, Älvsjö, Carl Brodin, Smedjebacken, Otto Björnstedt, Möln-dal, Olof Söderlund, Arvika, K. J. Ulander, Ramsele, samt David Ahlén, Stockholm. Till ersättare utsågs hr E. G. Risberg, Revsund. Hr Risberg valdes även till stiftsombud för en tid av tre år. Frågan: "Vilka åtgärder kunna vidtagas för att i skolorna vinna ökat intresse för den kyrkliga sången?" inleddes av hr Ulander och föranledde en rätt livlig diskussion. Som ett huvudvillkor ansågs, att 1921 års koralpsalmbok fanns i alla skolor. Vidare borde organisten göra en förteckning på de psalmer, som mest användas för att dessa sedan skola inläras i församlingens skolor.

Därefter behandlades föreningens egna ärenden, varvid styrelsen beviljades ansvarsfrihet. Förslag om att styrelsen skall väljas för ett år i stället för vart tredje avlogs. Slutligen uttalades med tillfredsställelse den uppfattningen, att årsmötet lämpligen bör hållas som i år i slutet av juli eller i början av augusti.

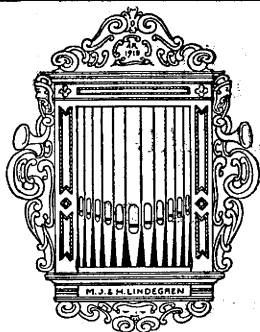
Vid mötet, som var talrikt besökt, rådde den bästa stämning.

På kvällen var konsert anordnad i Sollefteå kyrka. Programmet upptog kompositioner av Wagner, Händel, Chopin, Mendelssohn—Bartholdy och Bach samt en sonat av musikdirektör Nils Sandén, Östersund, Kantor Wikberg, Sollefteå, inledde programmet med pilgrimskören av Wagner, musikdirektör N. G. Nilsson utförde på piano Nocturne nr 5 och 14 samt Rondo Capriccioso av Mendelssohn—Bartholdy. Hr Nilsson bör ha en särskild eloge för sitt spel, som vittnade om en synnerligen god musikalisk uppfattning. Hr Sandén, Östersund, spelade förutom sin egen komposition allegro ur Konsert i g-moll av G. F. Händel samt preludium och fuga i d-moll av J. S. Bach. På grund av att endast ett 60-tal bevistade konserten blev registreringen i allmänhet för stark, vilket förtog en del av den njutning man eljest hade fått av det tekniskt väl utförda programmet.

En årgång postludier publicerar musikdirektör Waldemar Ahlén ett förslag till i juli—augusti-numret av "Kyrkosångsförbundet". I hög grad har förslagsställaren lyckats i sin strävan att finna postludier lämpade för söndagarnas och helgdagarnas speciella firningsämnen. "Kyrkosångsförbundet" erhålles från Kantor R. Forssman, Bettna.

Förslag till koralmelodier, att ersätta nya psalmernas mindervärdiga melodier, kunna såsom tidigare meddelats i denna Tidskrift, insändas till Musikdirektör Waldemar Ahlén, Upplandsgatan 43, Stockholm. Sådana koralförslag bör helst vara insända före den 1 dec. 1931. Av de redan insända förslagen synes att intresset för saken är vaket.

En god reform. Den som uppmärksamt studerat tidningarnas smånotiser torde hava lagt märke till att Kungl. Maj:t i år desavoeat Vetenskapsakademien i dess förslag till böndagar för år 1932. Akademien hade denna gång, såsom åtskilliga gånger tidigare ansett tjänligt att placera tredje böndagen, missionsfesten på Kristi förklaringsdag. Vid fastställandet av dagarna försköt Kungl. Maj:t: den tredje böndagen en söndag, så att den förlades till åttonde söndagen efter Trefaldighet. Det torde icke råda mera än en mening om att denna åtgärd bör antecknas såsom en god reform. Att under Trefaldighetstiden låta Kristiförklaringsfesten, som allt mera håller på att inarbetas i kyrkofolkets medvetande, undanskjutas ter sig, så mycket mindre önskvärt som ingenting förminskar missionsfestens betydelse om den förlägges en söndag senare eller tidigare. Törhända må man jämväl kunna hoppas att Vetenskapsakademien snarast upphör att placera andra böndagen på bönsöndagen, vilket icke sällan inträffat; förvisso är det långt ifrån i enlighet med reformatorernas intensioner att låta erinran om reformationen undanskjuta den alltid lika nödvändiga och av kyrkolagen särskild anbefallda undervisningen om bönen.

M. J. & H. Lindgren

Orgelbyggare

Göteborg

Telefon 42638

Postadress: Göteborg 7

Telefon 42638

Tillverkning av Piporglar enligt tillförlitliga, länge beprövade system, anpassade efter vårt lands klimatiska förhållanden. Alla delar tillverkas omsorgsfullt och av bästa material. Egen tillverkning av pipor.

Våra orglar hava av herrar musikdirektörer och organister erhållit de högsta vitsord för såväl vacker intonation som exakt och behaglig funktion.

Renoveringar och omställningar utföras omsorgsfullt.

VACKRA STILRENA

Gravvårdar

Bästa material

Omsorgsfullt arbete

Förmånliga priser.

Bröderna Styrenius

Stenhuggeri A.-B., Västervik

LEDIG FÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

A) Enbart kyrkliga tjänster.

Organist- och klockaretjänsten i Ljungarum i Jönköping sökes senast 3 oktober.

B) Förenade med folkskollärare-tjänst.

I Beatebergs kyrkskola (adr. Bellefors, Malmö, Skaraborgs län) sökes senast 17 sept.

I Ventlinge (adr. Ventlinge, Kalmar län) sökes senast 17 september. Skolform B 1. Lön 500 kr.

I Säfsnäs (adr. Fredriksberg, Kopparbergs län) sökes senast 22 september. Skolform B 1. Lön 745 kr.

I Lane-Ryr (adr. Lane-Ryr, Göteborgs och Bohus län) sökes senast 24 september. Lön 600 kr.

I Stora Mellösa (adr. St. Mellösa, Örebro län) sökes senast 29 september. Skolform B 1. Lön 800 kr.

I By (adr. By Kyrkby, Kopparbergs län) sökes senast 29 september. (Se annonsen!)

I Rödaby (adr. Rödaby, Blekinge län) sökes senast 29 september. Skolform B 1. Lön 800 kr.

I Hall (adr. Kappelshamn, Gotlands län) sökes senast 1 oktober. Skolform B 3.

I Blåvik (adr. Blåvik, Östergötlands län) sökes senast 6 oktober. Skolform C 2. Lön 500 kr.

I Löt (adr. Palmelund, Öland, Kalmar län) sökes senast 8 oktober. Lön 400 kr.

Herman Nordfors & Co.

PIPORGELFABRIK

LIDKÖPING.

Tel. Kontoret 145.

Tel. Bostaden 592.

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruktioner. Modärniseringar, insättning av elektrisk bälgdrift och stämningar utföras omsorgsfullt. Finaste intyg från framstående mäsici. Dispositions- och kostnadsförslag på begäran omgående gratis.

I Upphärad (adr. Upphärad, Älvsborgs län) sökes senast 12 oktober. Skolform C 1. Lön 600 kr.

I Axberg (adr. Hovsta, Örebro län) sökes senast 12 oktober. Skolform B 2.

I Aringsås (adr. Alyesta, Kronobergs län) sökes senast 12 oktober. Skolform A. Lön 1.000 kr.

I Vissefjärda (adr. Vissefjärda, Kalmar län) sökes senast den 12 oktober. Skolform B 1. Lön 1.000 kr.

I Lohärad (adr. Syninge, Stockholms län) sökes senast 15 oktober. Skolform B 1. Lön 600 kr.

Organist- och klockaretjänsterna (högre organistexamen) och därmed förenad folkskollärarebefattning

i By församling, Kopparbergs län, sökas inom laga tid hos det förenade kyrko- och skolrådet under adress By kyrkby.

Kyrkomusik

Missale, Vesperale, Psalterium, Koralböcker, Preludier, Hymner (på lösa blad), Melodipsalmböcker i rikt urval fr.

Diakonistyrelsens Förlag, Stockholm 7.

ÅKERMAN & LUNDS

NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26

TILLVERKNING AV PIPORGLAR

för kyrkor, kapell och konsertsalar.

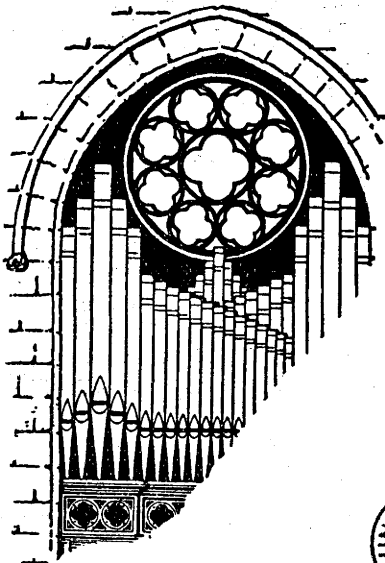
OM- OCH TILLBYGGNADER,

reparationer, omsämningar och rengöringar av gamla orgelverk, samt inmontering av elektriska blåsvärk utföras.

Utfeslutande svensk material och arbete.

F. n. hava vi beställningar å orgelverk till:

Sandvikens nya kyrka	.....	3	man.	36	reg.
Kusmarks nya kyrka	.....	2	„	23	„
Aby kyrka	.....	2	„	15	„
Aspeboda kyrka	.....	2	„	14	„
Malxanders kyrka	.....	2	„	13	„
Holmsunds kyrka	.....	2	„	12	„

Orglar

efter klassiska mönsterdispositioner med användande av alla moderna spelhjälpmedel.

Gediget kvalitetsarbete av modernt konsthantverk.

A. MÅRTENSSONS ORGELFABRIK A.-B.

TEL: 11 19.

LUND

TEL: 11 19.